

мовленнєвої культури (вulgарність висловлювань), ставлення влади до мов місцевих культур та придушення нею споконвічної культури території. Автор «Щоденників» підтверджує неповторність української мови серед інших світових мов. На думку письменника, багатство рідної мови, її милозвучність та неповторність гідні світового визнання, що саме і підтверджується на багатьох лінгвістичних змаганнях, конкурсах, виступах та конференціях.

Олесь Гончар із любов'ю та повагою ставиться до людини, яка із раннього дитинства виплекала у своєму серці любов і захоплення рідною мовою, зберігає їх аж до смерті. Саме такі люди, за Олесем Гончаром, гідні похвали та наслідування.

Мовні питання письменник розглядав із точки зору освіченої і культурної людини, що володіє фундаментальними знаннями та ерудицією у різних галузях наукових знань.

За допомогою «Щоденників» Олеся Гончара сьогодні ми можемо уявити, в якому важкому становищі була українська мова у ХХ столітті через негативний і тоталітарний вплив радянської влади на всю українську культуру. Олесь Гончар, як представник тодішньої доби, дає можливість нам, читачам, його очима поглянути на національну боротьбу українського народу за моральне право на самобутній розвиток. Він, визнаний світом інтелектуал, це бачив, розумів і протистояв при кожній нагоді, боровся за мову усіма засобами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончар О.Т. Щоденники: В 3-х т.: Т. 1 (1943-1967) / упоряд., підгот. текстів, хлюст. Матеріалу та передм. В.Д.Гончар; [худож. оформ. М.С.Пшінки]. – 2-ге вид., випр. – К.: Веселка, 2008. – 455 с.: іл.
2. Гончар О.Т. Щоденники: В 3-х т.: Т. 2 (1968-1983) / упоряд., підгот. текстів, хлюст. Матеріалу та передм. В.Д.Гончар; [худож. оформ. М.С.Пшінки]. – 2-ге вид., випр. – К.: Веселка, 2008. – 607 с.: іл.
3. Гончар О.Т. Щоденники: В 3-х т.: Т. 3 (1984-1995) / упоряд., підгот. текстів, хлюст. Матеріалу та передм. В.Д.Гончар; [худож. оформ. М.С.Пшінки]. – 2-ге вид., випр. – К.: Веселка, 2008. – 646 с.: іл.
4. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т.Гром'яка, Ю.І.Коваліва, В.І.Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 752 с. (Nota bene). – С. 731.
5. Параскевич П. Голос душі і серця. «Щоденник» Олеся Гончара // Вивчаємо українську мову і літературу. – 2005. - №30. – С. 2-6.
6. Степаненко М. Мовні проблеми у публіцистичній спадщині Олеся Гончара // Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях, колегіумах. – 2008. – №1. – С. 121-124.

Герлюк І.

Науковий керівник – доц. Штонь О. П.

ФОНЕТИЧНІ ЗАСОБИ ІНТИМІЗАЦІЇ В УКРАЇНСЬКИХ КОЛИСКОВИХ ПІСНЯХ

Діти народжуються щодня, і кожне з немовлят плачем і незрозумілою дитячою мовою просить, щоб рідні його заспокоїли, зіграли своєю ласкою і добрим словом. Саме тоді на допомогу батькам приходять колискова пісня. Здавна основним завданням колісанок було приспати дитину. Звичайно ж, з розвитком літератури постійно з'являються нові й нові твори цього жанру, та їх функція залишається та ж.

Коліскові пісні – це не лише розвага, а перш за все потреба. Це жанр, який неможливо занедбати, чи забути. Він багатий на фонетичні засоби, які сприяють інтимізації, що є однією із заporук успішного заспокоєння дитини. Тому їх дослідження, безумовно, є актуальним. **Мета нашої статті** – проаналізувати функціонування фонетичних засобів інтимізації у колискових. **Об'єкт дослідження:** колискові пісні. **Предмет вивчення** – мовні засоби інтимізації. Джерелом збору фактичного матеріалу стали збірки українського фольклору [1; 2; 3; 5; 8; 10].

Серед зафіксованих нами засобів інтимізації ми виявили асонанси, алітерації та звуконаслідування. З-поміж перелічених найбільше алітерацій - 53,5%. Часто натрапляємо на повторення глухих звуків, найбільш уживані – **к, -т, -с**. Звук –**с** нагадує свист вітру, сприяє швидкому заколисуванню немовляти. Вибухові **-к** і **-т** увиразнюють колискові пісні. Постійне повторення глухих звуків створює атмосферу спокою і тиші, допомагає дитині легко заснути. Наведемо приклади:

...Чи кашкою з молочком,
 Чи бубличком із медком [1,с.30];
 Будуть пташки прилітати
 І будуть співати [3,с.34];
 Потягусі, потягусі,
 На Івасика ростусі [5,с.49].

Рідше трапляються алітерації із сонорними звуками, найчастотніші – л та –н. Приголосний –л, як підкреслюють дослідники, асоціюється з белькотанням хвилі, хлюпотінням води [9,с.37]. Як один з тих, що нагадують звуки природи – робить колисанку природною, наближеною до життя. –н- звук протяжний. Для його вимови треба прикласти більше зусиль, ніж, скажімо, для вимови звука –м. Тому часте використання приголосного -н навіює задуму, інколи сум. Алітерації з цими звуками бачимо в таких рядках:

...Ой біленькі ткала,
 Доленьку прохала,
 Щоб було дитя вродливе,
 Щоб було дитя щасливе [1,с.44];
 Дітинонька – неволенька
 Голово^{нь}ці клопото^{нь}ка [2,с.56].

Із загального числа алітерацій, ті що творяться за допомогою вищезгаданих звуків, становлять 80%.

20 % - це алітерації з глухими звуками -п, -ч, -х, -ш, -ц; сонорними -в, -м, -й; та дзвінкими -б, -дз, -г.

Шиплячі –ш та –ч, що нагадують шум дерев, а також свистячий -ц - звуки, які часто повторює мати, аби немовля не плакало. Тому їх використання у колискових абсолютно логічне і природне. Ці звуки дитину заспокоюють. Проривний –п – створює контраст на фоні глухих звуків, роблячи колисанку барвистою. Приголосний –х використовують, аби забезпечити дітям тихий сон. Наприклад:

Коти з’їли барана,
 А ягничку пси, пси, пси,
 Ти, дитинко, спи, спи, спи [8,с.90];
 А качечку на юшечку,
 А пір’ячко в подушечку [5,с.306];
 У червоних чобітках,
 На золотих підковках [1,с.70];
 Гойдашки, гойдашки,
 Пішов кицька до пташки [3,с.52];
 Цебром, цебром, цебрицею,
 Холодною водицею [1,с.79].

Звук –б проривний, створює веселий, життєрадісний настрій колискових пісень; -дз – нагадує спів дзвонів, надає словам урочистості, святковості; –г – твориться з глибини, асоціюється зі станом спокою, затишшя, як-от:

Баю, баю, баю,
 Дровець нарубаю [3,с.23];
 Заснули дзвіночки,
 Не співають «дзень»
 Не дзюрчать струмочки
 Радісних пісень [10, с.4];
 Гаю, гаю, гаю,
 Ніжки йдуть до гаю [1,с.60].

Звук –м – перший основний звук закритого людського рота. Його вимова є легкою, невимушеною. Він завжди звучить ніжно, м’яко. Можемо навіть сказати, що цей звук один з приголосних, які найбільше надаються до використання у колискових піснях, роблячи їх мелодійними. Звук –й також вимовляється легко, нагадує лагідний подув вітру, навіює

мрійливість, іноді – печаль. Приголосний –**в** – важчий у вимові, порівняно з вище згаданими, у колисанках створює атмосферу затишку:

Ой *мала Марько, мала,*
Колишу *маленьку* [8,с.36];
Ой порвалася устило**й**ка мале**й**ка,
Ой забила дитино**й**ка мале**й**ка [3,с.158];
Волярі, волярі, а я волярочка,
Ви пасете воли, а я лем Іваночка [3,с.163].

Кожна з алітерацій робить колисанку по-своєму особливою і створює для дитини ніжний звуковий фон.

40,5 % серед усіх фонетичних засобів інтимізації в аналізованих текстах становлять асонанси. Найчастотнішими є повтори звуку – **о**. Цей голосний надає рядкам урочистості, пишноти. Часом виражає захоплення:

Колисочко нова
З жовтого явора,
Колишу я в тобі Білого сокола [5,с.304].

Нерідко у строфах спостерігаємо багаторазове повторення звуку –**и**. Цей голосний асоціюється зі спокійним станом, часте його звучання навіює на дитину сон:

Що Кирилець робить?
Він листоньки пише,
Дитину колише [1,с.71].

Частотними є асонанси зі звуком – **а**. Це найясніший, найголосніший, основний звук відкритого людського рота, що вимовляється без усякої перешкоди. Звук – **а** чуємо в аналізованих текстах дуже часто, він робить простими для сприймання і колисанки. А дитина хоче чути те, що їй зрозуміле і близьке. Наведемо приклади:

Ой гойдайся, колисайся, дитина маленька,
Коби спала, не плакала, росла здоровенька [3,с.110].

У колисанках велика кількість асонансів з – **і**. Цей звук напружений, попередні приголосні він пом'якшує, створює атмосферу піднесеності, коліскові робить лагідними, наприклад:

У нашім дворі
Ще до зорі півник співа [8,с.49].

Інші асонанси у наших коліскових створені за допомогою звуків: –**у**, –**е** та –**ю**. Так, голосний –**у** грубий за звучанням, нагадує стук, він, наче, насторожує. –**е** – один з улюблених звуків малечі, діти його часто вигукують. Він створює в коліскових світлу, приємну атмосферу. Звук –**ю** м'який, ніжний, його часте повторення нагадує спів пташок, тому в аналізованих текстах має особливий ефект: заохоче немовлят до насолоди колісковими. Із загальної кількості асонансів ті, що творяться за допомогою–**у**, –**е** –**ю**, становлять лише, 9,5 %.

Проілюструємо це:
Ей сиңу мій, сиңу,
Про яку провиңу
З тобом переношу
Тяженьку годину [2,с.184] ?
Баю, баю, баю,
Ніжки йдуть до гаю [3,с.50];
Попід плечем гаряче,
Все маслечко потече [1,с.81].

Звуконаслідування в аналізованих текстах становлять тільки 11 % з-поміж фонетичних засобів інтимізації. Зокрема, найчастіше повторюється звук –**а**. Він асоціюється з плачем дитини. Наспівуючи його, матір наче співпереживає з дитиною і таким чином її заспокоює:

А-а-а, а-а-а, коточок,
Спи мій сиңочок... [1,с.25].

У коліскових ми помітили звуконаслідування, що передають звуки природи, наприклад, біг коня:

Гоп, гоп, конячко!

Гоп, гоп, сивенька!

Золотогривенька! [3,с.55].

Крім того, у текстах наявні і такі звуконаслідування, що імітують звуки побуту, а саме:

Ворітечка *скрип-скрип*,

А Панасик спить, спить [3,с.23].

Звуконаслідування зближують дитину з оточенням, допомагають легше пізнавати навколишній світ, уявити за допомогою комбінації звуків навіть ті явища, які візуально дитина ще не пізнала.

Отже, аналіз фонетичних засобів інтимізації в колискових піснях показує, що використання алітерацій, асонансів та звуконаслідувань робить кожен колисковий рядок по-своєму особливим. Ці засоби значною мірою допомагають матерям створити для дітей світлу, позитивну атмосферу і забезпечити швидке і спокійне засинання. Також наявність алітерацій, асонансів та звуконаслідувань дає змогу дитині через материн спів легко пізнавати невідоме, знайомитися з довкіллям, а саме: з природою та побутом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Благослови, мати. Колискові пісні, забавлянки, веснянки, заклички та примовки, колядки та щедрівки, скоромовки, лічилки, загадки, коломийки: Для дошкільного та молодшого шкільного віку / Упоряд. і приміт. Н.Шумада. – К.: Веселка, 2001. – 299с.
2. Дитячий фольклор. Колискові пісні та забавлянки. Ред. Л.Д.Сушко. Ред. кол. І.Березовський, М.Гордійчук. – К.: Наук. Думка. – 1984. – 469с.
3. Дитячий фольклор/ Упоряд. Г.В.Довженок. – К.: Дніпро, 1986. – 304с.
4. Єрмоленко С. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). – К.: Довіра, 1999. – 431 с.
5. Закувала зозуленька. Антологія української народної поетичної творчості: Для старшого шкільного віку. – К.: Веселка, 1998. – 510с.
6. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2008. – 423с.
7. Лановик М.Б., Лановик З.Б. Українська усна народна творчість: Підручник. - К.: Знання - Прес, 2001. - С. 568-571.
8. Мамине сонечко/ Упоряд.: Т. Корольова. – К.: ТОВ «Казка», 2007. – 64с.
9. Сербенська А.О. Культура усного мовлення. Практикум: Навч. посіб. – К: Центр навчальної літератури, 2004. – 216с.
10. Шевчук Г. Спи, дитятко, спи. Колискові. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 16с.

Савчук О.

Науковий керівник – доц. Штонь О. П.

СТИЛІСТИЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДІЄСЛОВА У 7-МУ КЛАСІ

Завдання шкільної мовної освіти – не тільки дати учням знання про систему сучасної української літературної мови, основні правила її функціонування, виробити орфографічні й пунктуаційні вміння і навички, а й навчити дітей користуватися мовою в усіх її функційних різновидах. Тобто учні повинні засвоїти правила оптимального добору мовних засобів залежно від сфери спілкування, соціальних ролей, ситуації спілкування і власної комунікативної мети [2, 2].

Як зазначає Л. Мацько, стилістика «ніби проростає через усі рівні мовної структури», тому що на уроках української мови під час вивчення будь-якої теми кожного розділу: фонетики, лексики, морфології тощо доречною буде і робота зі стилістики. Використовуючи методи стилістичної роботи на уроках, учитель-словесник може вміло поєднати вивчення морфології зі стилістикою. Адже здійснюючи зіставлення, спостереження над текстом, виконуючи різноманітні творчі конструктивні завдання, учні автоматично зацікавлюються вивчуваною темою.